

DIGITALIG

KRITISCH DENKEN STIMULEREN
BIJ MEDIAWIJSHEID EN
INFORMATIEVAARDIGHEDEN

In dit overzicht staan leeractiviteiten die je als professional kunt inzetten om kritisch digitaal gedrag te stimuleren tijdens een leeractiviteit gericht op mediawijsheid of informatievaardigheden.

EDUX

BEWUST EN KRITISCH DIGITAAL GEDRAG

Waarom

In de digitale wereld komen kinderen continu in situaties terecht waarbij ze eerst moeten nadenken en daarna pas handelen. Tegelijkertijd zijn internet, (sociale)media en technologie vaak gericht op het uitlokken van impulsief gedrag. Alles is gericht op snelheid, het je 'makkelijk maken' en intuïtief volgen. Voor je het weet heb je doorgeklikt, je gegevens achtergelaten, of ben je verdwaald in de informatie die je eigenlijk niet eens aan het zoeken was. Binnen Digitalig hebben we daarom als een van de speerpunten het expliciet leren stimuleren kritisch digitaal gedrag.

Hoe

Om kritisch digitaal gedrag te bereiken is jouw houding als leerkracht cruciaal. De vier pijlers van interactievaardigheden zijn hiervoor de basis. Zie hiervoor de overzichtskaart interactievaardigheden. Om diepgang in gesprekken aan te brengen is het daarnaast nodig om doelbewust vragen te stellen. Zie hiervoor de overzichtskaart coachende en doelgerichte vragen voor mediawijsheid en informatievaardigheden. Als laatste is het van belang om gericht leeractiviteiten aan te bieden waarbij leerlingen kritisch digitaal gedrag kunnen oefenen. Leerlingen kunnen kritisch gedrag laten zien wanneer zij oefenen met analyseren en evalueren.

Wat

In dit overzicht vind je acht verschillende leeractiviteiten die het kritisch digitaal gedrag bevorderen. Allereerst wordt er uitleg gegeven over de de leeractiviteit (kolom 1). Vervolgens vind je een stapsgewijze aanpak om de de leeractiviteit in te zetten in de klas (kolom 2). Als laatste kun je in het overzicht aflezen op welke wijze de vaardigheden analyseren en evalueren worden gestimuleerd binnen de leeractiviteit (kolom 3).

LEERACTIVITEIT 1

MEDIAWIJSHEID - GEVOELEN EN PERSPECTIEVEN

In groepjes wordt een mediawijsheid dilemma uitgewerkt en nagedacht over de gevoelens die daarbij opgeroepen kunnen worden. Dit wordt gedaan aan de hand van vragen waarmee het dilemma vanuit meerdere perspectieven wordt bekeken, waarna wordt nagedacht over de best passende oplossing.

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Leg een vraag of probleem dat te maken heeft met mediawijsheid voor aan de klas*.
2. Bedenk op welke manier de leerlingen de stappen (zie punt 4) kunnen volgen (bijv. met een werkblad, op het digibord, etc.).
3. Selecteer en maak groepjes en stel een tijdslimiet.
4. Laat de leerlingen de volgende vragen beantwoorden:
Identificeren:
 - Wie zijn de verschillende personen die bij het dilemma betrokken zijn?
 - Welke uitdagingen hebben deze personen?
Voelen:
 - Wat denk je dat de verschillende personen die betrokken zijn voelen?
 - Waarom zou deze situatie moeilijk of uitdagend voor hem/haar kunnen zijn?
Bedenken:
 - Bedenk verschillende mogelijkheden hoe de situatie opgelost kan worden.
 - Onderstreep of omcirkel de ideeën die tot die tot de meest passende oplossing kunnen leiden of waar de meeste mensen zich goed door zullen voelen.
Zeggen:
 - Wat zouden de personen zeggen als de situatie opgelost zou worden door middel van een van de gekozen ideeën?
5. Plenair: Ga ter afronding kort na wat de inzichten zijn en reflecteer op het proces met de leerlingen. Wat hebben ze geleerd? Wat ging er (bijvoorbeeld op het gebied van samenwerking) goed, wat had beter gekund?

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Bekijken van perspectieven, onderzoeken van gevoelens, bedenken van ideeën gericht op een oplossing.

Evalueren

Beoordelen welk idee tot het beste uitkomst leidt, inschatten hoe dit idee door anderen beoordeeld wordt.

*Zie voor inspiratie pagina 10

LEERACTIVITEIT 2

INFORMATIEVAARDIGHEDEN - CRITERIA CHECK

Aan de hand van criteria die leerlingen zelf bedenken, worden informatiebronnen beoordeeld. De nadruk ligt op het kritisch kijken naar criteria en uitwisseling tussen leerlingen over de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van de bronnen.

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Bedenk een zoekvraag waar leerlingen online informatie over mogen opzoeken.
2. Geef de leerlingen de opdracht om na te denken over vier criteria waar het zoekresultaat aan moet voldoen om betrouwbaar te zijn. Als leerlingen hier nog minder bekend mee zijn, kun je dit het best gezamenlijk doen (bijvoorbeeld met Brainy, zie pagina 10) en stap 3 overslaan.
3. Wissel plenair uit: welke criteria hebben de leerlingen bedacht? Welke criteria kiezen we om de bronnen mee te beoordelen?
4. Maak tweetallen (maatje).
5. Laat iedere leerling eerst individueel een bron zoeken die informatie geeft over de zoekvraag én voldoet aan het criteria lijstje.
6. Laat daarna het maatje een controle uitvoeren: is hij of zij het eens? Laat de leerlingen aan elkaar uitleggen waarom wel of niet.

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Vergelijken van het geselecteerde zoekresultaten met de opgestelde criteria.

Evalueren

Concluderen of de bron van het maatje voldoet aan de opgestelde criteria. Onderbouwen waarom wel/niet.

LEERACTIVITEIT 3

MEDIAWIJSHEID - VOOR- EN NADELEN

Aan de hand van een probleem op het gebied van sociale media gaan leerlingen in groepen nadenken over voor- en nadelen van mogelijke oplossingen. Wat is de beste oplossing? Is die er eigenlijk wel?

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Leg een probleem dat te maken heeft met het gebruik van media voor aan de klas.
2. Maak twee of drietallen*.
3. Laat ieder twee- of drietal drie opties bedenken om het probleem op te lossen. Laat hen bij iedere oplossing een voor- en een nadeel bedenken. Zorg ervoor dat het groepje dit noteert op een werkblad.
4. Schuif de verschillende oplossingen met met voordelen en nadelen door naar een ander groepje.
5. Laat ieder groepje een 'beste oplossing' kiezen.
6. Laat ieder groepje de gekozen 'beste oplossing' voorlezen aan de klas.
7. Evalueer gezamenlijk de (positieve) gevolgen van deze oplossingen en sta stil bij het feit dat er niet één juist antwoord is.

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Voor- en tegenargumenten bedenken voor verschillende oplossingen.

Evalueren

Concluderen welke oplossingen het best passend zijn.

*Zie voor inspiratie pagina 10

LEERACTIVITEIT 4

MEDIAWIJSHEID - WAT ZOU ... DOEN?

Aan de hand van een rollenspel gaan leerlingen zich verplaatsen in een situatie of een dilemma dat te maken heeft met mediawijsheid. Welke nieuwe inzichten doen de leerlingen op?

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Leg een vraag of probleem dat te maken heeft met mediawijsheid voor aan de klas*.
2. Kies samen met de leerlingen vanuit welke rollen zij naar de vraag, of het probleem willen gaan kijken. Denk hierbij rollen als jezelf, ouders, minister-president, enz.
3. Verdeel de rollen in de groep.
4. Stel de vraag: 'Wat zou ... doen?'
5. Laat leerlingen op een wisbordje of blaadje schrijven wat zij zouden doen vanuit het gegeven perspectief van een andere persoon.
6. Laat verschillende leerlingen vertellen waarom die persoon volgens hen die mening heeft.
7. Plenair: Ga ter afronding kort na welke inzichten zijn opgedaan. Aan welk perspectief hadden de leerlingen nog niet gedacht? Welk perspectief vonden ze het meest verassend?

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Bekijken van een situatie/dilemma vanuit verschillende perspectieven.

Evalueren

Nagaan tot welke nieuwe inzichten je bent gekomen door de eigen strategie/aanpak te vergelijken met die van een ander.

*Zie voor inspiratie pagina 10

LEERACTIVITEIT 5

MEDIAWIJSHEID - SAMEN EEN BETERE OPLOSSING

Leerlingen leren vanuit andere perspectieven te redeneren en kritisch na te denken over de meest passende reactie, actie of oplossing wanneer zij online in een vervelende situatie terecht zouden komen.

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Leg een vervelende of lastige situatie voor waar leerlingen online in terecht kunnen komen. Denk bijvoorbeeld aan cyberpesten of het ontvangen van een vervelende reactie op een online bericht.
2. Verdeel de klas in groepen van vier en geef elke groep een werkblad met met vijf vakken, waarvan één vak in het midden.
3. De leerlingen schrijven eerst hun eigen reactie in een van de vakken van het werkblad.
4. Daarna gaan ze in overleg wat ze de beste / meest passende reactie vinden bij de gegeven situatie. Deze reactie, actie of oplossing komt in het middelste vak van het werkblad. Moedig de leerlingen aan om goed naar elkaar te luisteren door elkaar te laten uitpraten, een vraag over de mening van de ander te stellen, etc.
5. Plenair: Ga ter afronding kort na welke inzichten zijn opgedaan en reflecteer op het proces met de leerlingen. Wat hebben ze geleerd? Wat ging er (bijvoorbeeld op het gebied van samenwerking) goed, wat had beter gekund?

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Vergelijken van elkaars antwoorden en de verschillen of overeenkomsten daartussen.

Evalueren

Bepalen welke reactie, actie of oplossing het best passend is.

LEERACTIVITEIT 6

MEDIAWIJSHEID - INFORMATIEVAARDIGHEDEN

Leerlingen geven een eerste reactie op een stelling. Aan de hand van online informatie en overleg met elkaar doen zij inzichten op, waarna iedere leerling een nieuwe reactie op de stelling mag geven

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Geef de leerling een stelling over een actueel thema of een onderwerp wat de klas bezig houdt. Selecteer drie betrouwbare online bronnen met informatie over het onderwerp en geef de bronnen de letter A, B en C.
2. Geef de leerlingen denktijd (bijv. twee minuten) om zelf over een eerste reactie op de stelling na te denken.
3. Gebruik een online tool om de leerlingen te laten reageren op de stelling (bijvoorbeeld een Mentimeter).
4. Verdeel de vooraf geselecteerde online bronnen over de leerlingen. Zorg dat er een enigszins gelijke verdeling is tussen de leerlingen die bron A, B of C lezen. Bepaal hoeveel tijd de leerlingen hiervoor krijgen.
5. Maak groepjes (gemixt) en laat de leerlingen bespreken welke nieuwe ideeën of gedachten zij over de stelling hebben gekregen op basis van de informatie uit bron A, B of C.
6. Laat de leerlingen kort individueel nadenken over de reactie die zij nu het liefst zouden geven op de stelling. Gebruik de online tool opnieuw om de reactie op de stelling in te vullen.
7. Plenair: Bekijk samen of en hoe de reacties van de leerlingen zijn veranderd. Wat heeft hun mening doen veranderen? De gelezen bron, het overleg met andere leerlingen of beide?

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Het vergelijken van verschillende gedachten en ideeën over een stelling.

Evalueren

Nagaan of je reactie veranderd op basis van nieuwe informatie en/of overleg met anderen.

LEERACTIVITEIT 7

MEDIAWIJSHEID - CARROUSELDISCUSSIE

Leerlingen bespreken een stelling of dilemma in tweetallen, waarbij de ene leerling argumenten voor en de andere leerling argumenten tegen bedenkt. Door met een binnenste en buitenste kring te werken, kun je de leerlingen eenvoudig laten doorschuiven en met een andere leerling in gesprek laten gaan.

STAPSGEWIJZE AANPAK

1. Kies een stelling gericht op mediawijsheid waarover de leerlingen gaan discussiëren.
2. Verdeel de leerlingen in twee gelijke groepen en laat ze in twee kringen plaatsnemen; een binnenste en een buitenste kring. De leerlingen kijken naar elkaar toe.
3. De leerlingen uit de buitenste kring geven argumenten voor de stelling en de leerlingen in de binnenste kring geven argumenten tegen.
4. Na enige tijd wordt de discussie gestopt en gaan de leerlingen van de buitenste cirkel enkele stoelen verder op zitten.
5. Nu geven de leerlingen uit de binnenste kring de argumenten voor en de leerlingen uit de buitenste kring de argumenten tegen.
6. Plenair: Ga ter afronding kort na welke inzichten zijn opgedaan. Aan welk argumenten hadden de leerlingen nog niet gedacht? Welk argument vonden ze het meest verrassend?

KRITISCH DENKEN MIDDELS ANALYSEREN EN EVALUEREN

Analyseren

Bedenken en vergelijken van goede argumenten voor of tegen een stelling.

Evalueren

Bekritisieren van verschillende argumenten, reflecteren welke inzichten zijn opgedaan.

MEER INSPIRATIE?

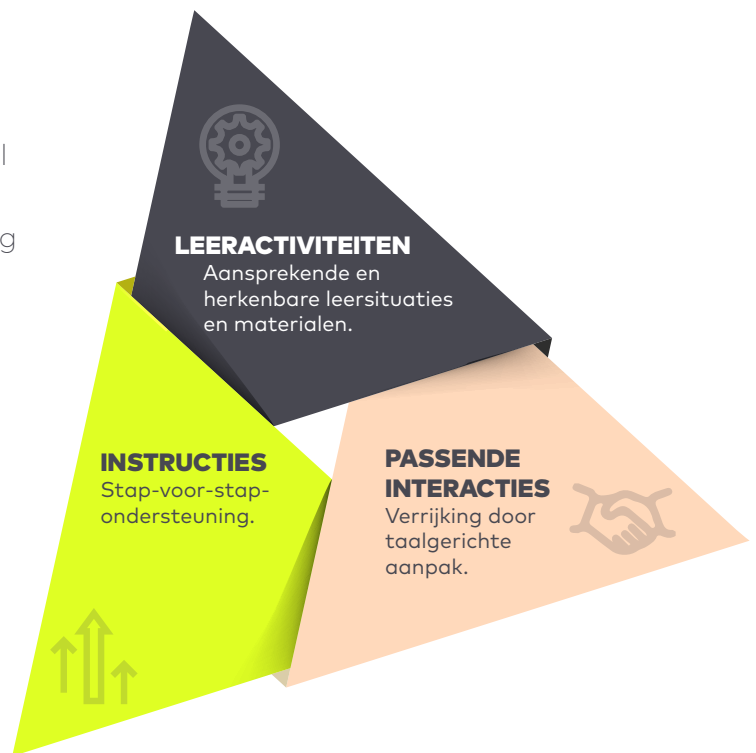
Behoeftte aan meer inspiratie? Hieronder vind je een overzicht van bronnen bijpassend bij de verschillende leeractiviteiten.

LEERACTIVITEIT	ONDERWERP	BRON
Leeractiviteit 1, 3, 4, 7	Inspiratie dilemma's mediagebruik	Vraag de 'Gezond met media' kaartjes gratis aan via digitalig@edux.nl
Alle leeractiviteiten	Inhoud domeinen mediawijsheid en informatievaardigheden	w.slo.nl/sectoren/po/digitale-geletterdheid-po/digitale-geletterdheid-po/digitale-geletterdheid/vier-domeinen/
Alle leeractiviteiten	Coöperatieve werkvormen	https://www.leraar24.nl/50635/cooperatief-leren-leren-van-en-met-elkaar/
Alle leeractiviteiten	Activerende werkvormen	https://www.leraar24.nl/app/uploads/Activerende-werkvormen-SLO-bundel.pdf
Alle leeractiviteiten	Denkroutines aanleren	www.leraar24.nl/70097/thinking-for-learning/
Leeractiviteit 1	Gevoelens en perspectieven onderzoeken	www.pz.harvard.edu/sites/default/files/Feelings%20and%20Options.pdf
Leeractiviteit 2	Criteria betrouwbaarheid	https://dit.isbrainy.nl/mogelijkheden/#beoordelen
Leeractiviteit 6	Debatteren	www.schooldebatteren.nl/stellingen

DIGITAAL MET EEN GOED VERHAAL

Kinderen leren meebewegen met de snel veranderende digitale samenleving: daar is bewust en kritisch digitaal gedrag voor nodig. Hoe stimuleer je dat als professional bij kinderen?

Met Digitalig ontwikkelden wij een unieke driedelige aanpak. Onze aanpak houdt rekening met verschillen tussen professionals onderling en verschillen tussen kinderen als het gaat om digitale geletterdheid. Het resultaat: begeleiding die zowel jou als kinderen helpt om zelf regie te behouden binnen de digitale wereld.

Locatie Eindhoven
Beemdstraat 1
5653 MA Eindhoven

Postbus 473
5600 AL Eindhoven

040 - 294 89 40
digitalig@edux.nl

Locatie Ulvenhout
Tolweg 11
4851 SJ Ulvenhout

Postbus 75
4850 AB Ulvenhout

076 - 524 55 00
digitalig@edux.nl

